

**Др Здравко Делетић, СРЕДСТВА ИНФОРМИСАЊА У
ВАСОЈЕВИЋИМА, Беране: Информативни центар, 1996, 203 стр.**

У издању Информативног центра Беране 1996. године изашла је књига др Здравка Делетића "Средства информисања у Васојевићима", која би се могла сврстати, у ширем смислу, у групу регионалних библиографија. Овим послом успјешно се, поодавно бави Добрило Аранитовић. Књига др Делетића је веома садржајна, систематизирана и аргументована историјско-библиографска студија о "штампи, серијским публикацијама и другим средствима информисања" која су се појавила у региону Васојевића од тридесетих година овога вијека до 1996. Истина, аутор каже да "се традиција књиге и писмености у овом крају његује од средњег вијека" и да "више од једног вијека у листовима и часописима у Црној Гори, Србији, па и у неким другим државама могу наћи информације о догађајима на овим просторима" које су слали извјештачи из тих крајева, или су их писали "случајни намјерници, ратници, дипломате и други", али публикације која би цјеловито, у таквом виду, представила подручје до сада није било. Значи, аутор је дао ретроспективни преглед развоја средстава информисања у Васојевићима (територије општине Беране и Андријевица).

Аутор није радио цјеловиту библиографску обраду издања која су се појавила на поменутом подручју, али оно што је саопштено представља солидну основу и драгоцену помоћ онима који ће се тим послом бавити. Наиме, он је пописао и описао, претежно "DE VISU", публикације које су на тим теренима излазиле.¹

Књига је систематизирана по времену излагања и врстама објављених публикација. Тако, послѣје увода, у којем је саопштио повод за издавање студије и, у кратким цртама, историјске прилике на подручју Васојевића од 1912. до Првог свјетског рата, др Делетић говори о веома малом броју објављених публикација, углавном илегалних, које су издавали

---

¹ Навео је све публикације, наслове и бројеве које је имао у рукама, о којима је само чуо да су излазиле или за које је опис преузео из других изворз. Прегледано је све објављене библиографије у којима је обухваћено подручје Васојевића.

чланови КПЈ, у незнатном броју примјерака, од којих је сачуван само понеки и о којима говоре многи савременици, учесници у припреми и писању издања, или уредници, чија је свједочења и изворе о њима аутор досљедно навео ("Алапача", "Глас затвореника", "Пламен иза решетака", "Искра", "Сан слободе").

Потом је говорио о извјештајима гимназије у Беранама од 1930. до 1940.

За све пописане публикације дао је релевантне податке неопходне библиографском опису: број страна, формат, повез, писмо којим су штампане, штампарију, истичући да је у међуратном периоду у Беранама постојало изтурено одјељење штампарије браће Радојичић "Прогрес" из Никшића, али и констатујући да штампарија није што и издавач и да се, углавном, бавила објављивањем разних правила и законских аката. Он је чак исправио неке погрешке које су се поткрале у појединим објављеним библиографијама, а које се односе на публикације што их је имао у рукама.

Сљедеће поглавље је посвећено периодици НОБ-а (1941-1944). Наравно, највише пажње је поклоњено "Слободи", листу који је почео излазити октобра 1941, на планини Коњско код Берана. Описао је ко су били први уредници (Веселин Маслеша, Радован Зоговић), ко је и како умножавао лист (Вера Зоговић на писањој машини и хектографу).

Делетић је навео многе изворе, углавном сјећања савременика - непосредних учесника у припремању листа (Р. Зоговић, Радован Лекић, Петар Вешовић, Леко Обрадовић...). Драгоцјено је што је дао кратке биографије уредника.

Аутор потом говори о другим гласилима са тог подручја ("Слобода: лист беранско-андријевачког батаљона" из 1943, "Полет", "Напријед поробљени", "Радио вијести", "Медвјед бере јагоде", "Млади борац", "Наш санитет", "Истина о нама"- збирка чланака из совјетске, енглеске и америчке штампе о борбама југословенских партизана).

Аутор напомиње да о четничкој штампи евентуално насталој на овом терену није писано, што је, по његовом мишљењу, недостатак наших библиографија које обухватају тај период. (На подручју Цетиња, Боке, Пљевља... та штампа је регистрована у библиографијама - примј. Д. В.)

За период 1945-1961 (то је сљедеће поглавље књиге), анализирани су "Радио вијести", два билтена, "Усмене новине", "Зидне новине" (897 бројева), "Билтен успјеха народне власти и масовних организација од 1945-1950", "Службени гласник Среза Иванград", и укратко је говорено о њиховој садржини.

Посебно поглавље посвећено је "Слободи", која је покренута 1. новембра 1961. године, као регионално гласило ССРН општина Иванград, Плав и Рожаје. Иако је 1991. био јубилеј мирнодопске "Слободе", др Делетић наглашава да о њој до сада није детаљније писано, него је више пажње посвећено ратном издању. Тај недостатак он је умногоме надокнадио анализирајући лист по рубрикама, дајући преглед чланова редакције, савјета, уређивачких одбора, уредника, промјена издавача, професионалних новинара у листу, дописника из Црне Цоре и са стране. Поменуо је преко 800 имена људи који су на било који начин учествовали у реализацији листа, укључујући и илустраторе, фотографе. Навео је колико је бројева и кад изашло по мјесецима и годинама и израчунао да је, закључно са 5. августом 1996. изашло 775 (на листу стоји 805). Значи, исправио је неке погрешке у нумерацији.

Значајно је што су и овога пута презентиране кратке биографије уредника "Слободе" и подаци о сталним и повременим сарадницима.

Делетић каже да је "Слобода" лист којим "се овај крај може поносити и који се по квалитету и разноврсности прилога, броју и квалитету новинара и сарадника, илустрација, квалитетом уређивања и техничког опремања може такмичити са листовима савезног значаја" (стр. 64) и да "представља својеврсну хронику, илустровану историју региона".

У поглављу о "Информативном центру Беране", који је отворен 2. IV 1991, ријеч је о томе да је Центар објединио "Слободу", часопис "Токови" и "Радио Беране", да је издавач и других публикација, носилац и организатор многих културних пројеката, стручних скупова, изложби, промоција књига... Ни у овом дијелу нијесу изостали подаци о уреднику и сарадницима у Центру.

Дата је и кратка анализа "Токова" и подаци о уредницима (др Бранко Зоговић, мр Миомир Дашећ, Рајко Богојевић, Милија Коматина), а набројана су и имена сарадника.

Студија је употпуњена кратким анализама листова радних организација ("Билтен", "Целулоза", "Полимка", "Лим").

Посебно поглавље посвећено је поратним школским публикацијама: Школским листовима, годишњицама, годишњим извјештајима и споменицама. Њих су издавале основне и средње школе и, зачудо, узимајући у обзир вјечити проблем школа-материјалну оскудицу, на овом подручју је изашао завидан број наслова.

У тим установама увијек је било, и међу наставницима и међу ученицима, ентузијаста који су остављали трагове свога талента, пре-

галаштва и ентузијазма и успијевали да отргну од заборава понешто из историје школа и региона о којем је ријеч.

Од школских листова поменути су и анализирани "Баче", "Пионир", "Глас Штитараца", "Први кораци" (основне школе); "Погледи", "Шести новембар" (средње школе). Аутор сматра да школски листови "Имају, прије свега, васпитну и развојну функцију".

Годишњаци, извјештаји и споменице обрађени су на крају публикације. Иванградска гимназија издала је 1953. и 1954. бр. 1, 2 Годишњака. Одговорни уредник био је Божо Булатовић, тада професор Гимназије.

И школски листови и годишњаци су публикације кроз које се може пратити напредовање некадашњих полетараца који су израсли у познате књижевнике, културне и научне раднике... Не треба подсећати на обавезу друштвене заједнице да школама помогне како би развиле и његовале овај вид вишеструко значајне васпитне дјелатности.

У студији је презентовано неколико познатих извјештаја гимназије "Панто Малишић" и школског центра "Вукадин Вукадиновић" као и споменица основне школе "Вук Караџић" (издата поводом 100 година прве свјетовне школе у беранском крају: (1869-1969)); "Оснивање и развитак андријевачке основне школе (1863-1973)"; "Споменица Учитељске школе у Беранама" и "Споменица Беранске гимназије 1913-1993".

Као и код осталих публикација, и за ове су пописани уредници, чланови редакција и сви битни подаци о њима.

Ваља напоменути да споменице садрже много важних извора о школама, наставницима, ученицима, "оне представљају историју школе, али и историју краја у којем школа ради" (стр. 195).

Књигу прати резиме и биљешка о аутору, који је писац дјела "Настава историје у Црној Гори од 1834-1918" (докторска дис.) и великог броја научних и стручних радова, осврта, приказа и рецензија из области историје школства у Црној Гори, историјске методологије, методике наставе историје и педагошке проблематике.

На крају, ваља рећи да је др Делетић уложио велики труд и зналачки обухватио и обрадио једну значајну област културне проблематике Васојевића. Он је изрекао свој суд о обрађеним публикацијама и смјестио их у оквире историјског тренутка у којем су настале. Од посебног је значаја што је аутор савременик великог броја публикација које је пописао и описао, што је изворно могао да забиљежи саопштења актера о проблеми које је обухватио и, посебно, што је могао да утврди ко стоји иза појединих иницијала и псеудонима, па и ко су аутори понеких непотписаних ра-

дова. Као што и сам каже, умногоме му је, притом, помогла документација коју чувају редакције неких гласила, што, на жалост, није честа појава. И због тога, ауторима детаљних библиографија пописаних публикација студија др Делетића биће драгоцен приручник.

Документациону вриједност књиге повећавају бројне илустрације (фотографије уредника, сарадника, насловних страна обрађених публикација...).

Ако се овој значајној публикацији може ставити примједба, то је недостатак регистра. Уз њих, она би била много информативнија и драгоцјенија.

Драгица Војиновић